

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК АУДІЮВАННЯ У ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЦІЛЕЙ

Шляхтіна О. С.

старший викладач кафедри сучасних мов

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

просп. Героїв України, 9, Миколаїв, Україна

orcid.org/0000-0002-9194-2671

helenskripak@gmail.com

Ключові слова: *студенти технічних спеціальностей, прослуховування, контекст, інтонація, методи, англійська мова для спеціальних цілей.*

Аудіювання – це складний активний процес мовленнєво-розумової діяльності, що вимагає детального вивчення як із погляду функціонування механізмів сприйняття, так і розвитку аудитивних умінь і навичок. Набуття навичок аудіювання є одним із найважливіших складників мовленнєвої діяльності. Сприйняття мови на слух становить основу спілкування, із цього починається оволодіння усною комунікацією. Стаття має на меті підкреслити роль аудіювання у викладанні англійської мови для спеціальних цілей студентам технічних спеціальностей. Проаналізовано методи різних викладачів англійської для спеціальних цілей та досвід науковців, визначено труднощі сприймання інформації на слух та окреслено основні шляхи їх подолання. Проаналізовано наукові джерела із цього питання і зроблено висновок про високий рівень зацікавленості викладачів у впровадженні сучасних методів навчання аудіювання. Виявлено недостатню висвітленість цієї проблеми серед широких мас, незважаючи на високий рівень актуальності цього питання. Розглянуто відмінні характеристики розмовної мови порівняно з письмовою та чинників, що впливають на процес аудіювання; переваги та особливості різних видів діяльності, спрямованих на розвиток навичок аудіювання під час вивчення англійської для спеціальних цілей студентами технічних спеціальностей. Визначено аспекти аудіювання та виявлення труднощів під час етапу прослуховування тексту та після текстового етапу. Висвітлено основні критерії відбору звукового матеріалу в процесі аудіювання, зазначено основні характеристики, які необхідно враховувати під час розроблення завдань для навчання аудіювання студентів технічних спеціальностей. Автор підкреслює, що автентичні тексти доцільно використовувати на всіх етапах навчання аудіювання, урахувавши рівень володіння мовою студентів і тривалість звучання тексту. Наведено конкретні приклади практичних стратегій та видів діяльності, важливих для технічної аудиторії. Зроблено узагальнюючі висновки щодо вивчення цього питання та наведено перспективи подальшого дослідження методів навчання аудіювання у вищих навчальних закладах. Надано бібліографічний список.

PECULIARITIES OF THE FORMATION OF LISTENING SKILLS IN THE PROCESS OF TEACHING ENGLISH FOR SPECIAL PURPOSES

Shlyakhtina O. S.

Senior Lecturer at the Department of Modern Languages

Admiral Makarov National University of Shipbuilding

Heroes of Ukraine Ave., 9, Mykolaiv, Ukraine

orcid.org/0000-0002-9194-2671

helenskripak@gmail.com

Key words: *engineering students, listening, context, intonation, methods, English for specific purposes.*

Listening is a complex process of speech development and mental activity that requires detailed study both from the point of view of the functioning of perception mechanisms and the development of auditory abilities and skills. Listening skills acquisition is one of the most important constituents of speech development, it is the basis of communication. The article aims to highlight the role of listening in teaching English for specific purposes (ESP) to engineering students. The study of different ESP tutors and the researchers' experience are analyzed, understanding of the obstacles that affect listening comprehension are determined and the main ways to overcome them are outlined. Scientific sources on this issue are analyzed and a conclusion is made about the high level of teachers' interest in the introduction of modern methods of teaching listening. Insufficient coverage of this problem is revealed despite the high level of urgency of this issue. There have been defined distinctive characteristics of spoken language compared to written language and factors influencing the listening process. Advantages and features of various types of activities aimed at developing listening skills when learning English for specific purposes by engineering students are considered. Aspects of listening and identifying the students' difficulties in a variety of while- and post-listening activities for engineering students are determined. Specific examples of practical techniques and activities important in Engineering Course are given. The main criteria for the selection of listening texts are highlighted, the characteristics that must be taken into account when developing tasks for teaching listening to engineering students are indicated. It needs to be pointed out that it is necessary to use authentic texts at all stages of listening comprehension, taking into account the level of students' language proficiency and the length of the text. Generalized conclusions concerning studying of this question are made and prospects of the further research of listening teaching methods in higher educational institutions are resulted. A bibliographic list is provided.

Постановка проблеми. Інтенсивний розвиток інтеграційних процесів, зростання професійних і академічних обмінів, поглиблення міжнародного співробітництва стимулюють поступальний розвиток англійської мови. У цих умовах англійська мова набуває статусу інструменту формування інтелектуального потенціалу суспільства, який стає на сучасному етапі одним із головних ресурсів розвитку держави. Становлення фахівців, які володіють сучасними передовими вітчизняними та зарубіжними технологіями, вимагає модернізації професійно орієнтованого навчання англійській мові [1, с. 139].

Спеціаліст зі знанням англійської мови користується великим попитом на ринку праці,

отже, вміння сприймати на слух іноземну мову є важливим професійним умінням. Це вміння є надзвичайно актуальним, тому що з прискоренням науково-технічного прогресу, переходом до інформаційного суспільства сприйняття й розуміння усного мовлення є одним із засобів отримання інформації під час прослуховування новин, перегляду освітніх та розважальних телепередач англійською мовою, художніх та документальних фільмів, а також під час конференцій, що є надзвичайно важливим у час, коли володіння необхідною інформацією стає важливим інструментом у будь-якій сфері людської діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Аудіювання обов'язково є складником будь-якої сучасної методики викладання іноземної мови. Маючи вирішальну роль не лише у спілкуванні, а й у засвоєнні мови, аудіювання є викликом, який вимагає уваги. Через аудіювання відбувається активне засвоєння лексичного складу та його граматичної структури. Важливість аудіювання у процесі вивчення англійської мови ніколи не недооцінювалася. Низка дослідників присвятила свої дослідження і надала пропозиції щодо формування змісту навчання англійської мови для спеціальних цілей, серед них: О.Б. Тарнопольський, М.Р. Кабанова, О.Р. Гришкова, І.В. Холод, О.Б. Багіч, Н.Ф. Бориско, Г.Е. Борецька та ін.

Для студентів, які вивчають англійську мову для спеціальних цілей, важливо розвинути здатність розуміння англійської мови на слух, перш за все через велику різноманітність специфічних технічних термінів, які вони повинні вивчити, щоб розпізнавати їх у процесі читання, застосувати в письмовій формі, а потім через моделювання ситуації аудіювання використовувати в процесі мовлення.

Мета статті – проаналізувати особливості формування навичок аудіювання та запропонувати найефективніші методи аудіювання для студентів, що вивчають англійську мову для спеціальних цілей.

Відповідно до цілей, нами визначено завдання для аналізу:

- визначення відмінних характеристик розмовної мови порівняно з письмовою та чинників, що впливають на процес аудіювання;
- визначення аспектів аудіювання та виявлення труднощів під час етапу прослуховування тексту та після текстового етапу;
- розгляд і пропонування практичних стратегій та видів діяльності, важливих для розвитку аудіювання під час навчання англійської мови для спеціальних цілей.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Аудіювання має значну роль у засвоєнні мови, проте навичкам аудіювання не приділялося достатньої уваги, оскільки пріоритет віддавався навчання читання, письма та усного мовлення. За дослідженням О.Б. Тарнопольського, понад сорок відсотків нашого щоденного спілкування витрачається на слухання, тридцять п'ять відсотків – на говоріння, близько шістнадцяти – на читання і лише дев'ять – на письмо. Одна з ключових відмінностей між успішними та менш успішними учнями полягає у їхній здатності використовувати аудіювання як засіб навчання. Ураховуючи важливість аудіювання для засвоєння та вивчення англійської мови, слід приділяти більше уваги навчання та викладання навичок розуміння на

слух порівняно з іншими навичками, такими як читання та письмо [3, с. 174].

Багато учнів уважають, що аудіювання є однією з найскладніших навичок англійської мови. Слухання передбачає не лише правильну інтерпретацію інформації, а й належну відповідь, особливо в особистих розмовах. Окрім того, є деякі чинники, які впливають на процес слухання. Практика викладання показує, що інтерес до теми поліпшує розуміння слухача. Здатність використовувати навички ведення переговорів, такі як прохання про пояснення, повторення або визначення незрозумілих моментів, також дає змогу слухачеві зрозуміти інформацію. Знайомий уміст легше зрозуміти, ніж уміст із незнайомою лексику або щодо якого слухач має недостатні базові знання. Візуальна підтримка, така як відео, малюнки, діаграми, жести, міміка та мова тіла, може поліпшити розуміння, якщо учень здатний правильно це інтерпретувати. Проте розмовна мова і скорочені форми ускладнюють розуміння.

Щоб допомогти студентам зрозуміти розмовну мову, потрібно використовувати контекст, для студентів-інженерів важливо знати професійне середовище, наприклад місце розмови (лабораторія, майстерня, конструкторське бюро тощо), людей, які беруть участь у розмові, предмет розмови тощо. Практика показує, що коли студенти знають більше про атмосферу своєї майбутньої професії, вони можуть зрозуміти більше [2, с. 52].

Під час аудіювання студенти повинні вміти розуміти різні типи усного тексту, такі як розмови, історії, оголошення, інструкції, лекції та реклама. Вони містять різні способи організації мови та різні мовні особливості, і деякі складаються лише з одного голосу, а інші – з кількох. У курсі англійської мови для спеціальних цілей використовуються різні типи усного тексту. Також студентам необхідно розуміти різні швидкості мови. Деякі люди говорять повільніше і з більшою кількістю пауз. Інші говорять швидко і з невеликими паузами. Це ускладнює їх розуміння. Є кілька причин, чому може бути важко відслідковувати голосовий текст. Студенти часто сприймають текст, вимовлений зі звичайною або навіть повільною швидкістю, як дуже швидкий. Згідно з дослідженнями І.В. Холода, причина полягає у тому, що швидкість мовлення корелює з успішністю розуміння. Здатність розуміти іншомовне мовлення зумовлена не лише труднощами мови, а й обмеженнями пам'яті. Будь-яке розуміння залежить від збереження та обробки інформації розумом. Хоча раніше аудіювання вважалося пасивною навичкою, воно переважно є активним процесом відбору та інтерпретації інформації зі слухових і візуальних орієнтирів [4, с. 129].

Навчання навичкам аудіювання є одним із найскладніших завдань для будь-якого вчителя англійської мови, особливо коли це англійська мова для спеціальних цілей. Успішні навички аудіювання набуваються з часом і з великою кількістю практики. Навчання навичкам аудіювання розчаровує студентів, оскільки немає правил, як у викладанні граматики. Однією з проблем для студентів є психічна заблокованість. Слухаючи, студенти раптом вирішують, що не розуміють та не намагаються продовжувати процес прослуховування.

Для того щоб допомогти студентам удосконалити навички аудіювання, важливий науковий підхід. Одним з аспектів цього підходу є переконання студентів, що не розуміти – це нормально. Інший аспект полягає у тому, щоб навчити студентів важливим стратегіям аудіювання, які є індивідуальними, а не однаковими для кожної людини.

Студенти-інженери повинні вміти використовувати велику кількість технічної лексики в рамках мовних структур, які зазвичай використовуються у таких контекстах, як опис технічних проблем, причин несправності, форм і характеристик компонентів, положення зібраних компонентів, технічних функцій і застосувань, фази та процедури проектування, пояснюючи та обговорюючи деякі питання якості, технічні функції та технічні переваги тощо. Щоб набутися навичок, перерахованих вище, студенти повинні: а) знати своє професійне середовище, як воно працює у реальних робочих ситуаціях; б) вміти застосовувати мовні моделі в робочих ситуаціях, практикуючи їх під час виконання завдань на аудіювання. Можна запропонувати різні завдання, щоб задовольнити потреби учнів. Розвиток додаткових навичок аудіювання також має велике значення для успішного слухання. Корисні додаткові навички аудіювання включають передбачення, вгадування невідомих слів або фраз, ідентифікацію та утримання моментів, розпізнавання маркерів дискурсу, зв'язних засобів, розуміння різних інтонаційних моделей, використання наголосу [1, с. 457].

Вибираючи техніку аудіювання та дії, слід урахувати кілька чинників. По-перше, слухання має бути актуальним, оскільки студенти слухають цілеспрямовано те, що їх цікавить, і врахування цілей та досвіду студентів підтримуватиме мотивацію та увагу на високому рівні.

Ще один дуже важливий чинник – автентичність текстів для аудіювання. Вони повинні містити всі ознаки розмовної мови. Мова має відображати реальний дискурс, включаючи вагання, перефразування та різноманітні акценти. Рівень складності можна контролювати підбором завдання.

Розглянемо систему вправ, спрямованих на розвиток аудіювання. Основними видами вправ є такі:

1. Повтор за диктором, який можливий під час паузи або синхронно. Ця вправа вважається базовою та широко застосовується на початковому етапі навчання.

2. Вправи на розвиток мовленнєвого слуху. Розвиваючи мовленнєвий слух, можна використовувати аудіювання із зоровою опорою або спрямоване аудіювання – аудіювання на впізнавання конкретних слів, структур, здобуття конкретної інформації.

3. Вправи на тренування пам'яті:

– погодитися або не погодитися з твердженням. Відповіді на питання. Таке аудіювання називається підготовленим;

– знайти помилки, розбіжності між усним та друкованим текстами;

– запам'ятати дати, імена, назви і т. д., а потім відтворити в тій самій послідовності;

– прослухати слова та згрупувати їх за певним принципом або ознакою.

4. Вправи на тренування ймовірного прогнозування:

– дібрати означення до слів;

– скласти словосполучення;

– завершити фразу або текст;

– визначити зміст за заголовком, ілюстраціям, ключовим словам і т. д.

Окрім того, виділяють три етапи в роботі з аудіотекстами: дотекстовий етап, етап прослуховування тексту, післятекстовий етап.

Дотекстовий етап спрямований на розвиток мотивації і формулювання настанови на первинне прослуховування тексту. Це можуть бути такі завдання, як обговорення питань до прослуховування, здогадатися за заголовком, ілюстраціями, новими словами про зміст тексту, бесіда з проблематики тексту. На цьому етапі викладач повинен зняти мовні труднощі, з якими можуть зустрітися студенти. Під час першого прослуховування студенти намагаються зрозуміти зміст, виконуючи завдання дотекстового етапу. Однак прослуховувань може бути декілька, і студенти можуть виконувати різноманітні завдання: вставити пропущені слова у текст, знайти словосполучення, що вживаються у тексті без змін; указати, які означення до слів зустрічалися у тексті, завершити речення, знайти еквівалент до прослуханих слів. Післятекстовий етап – це подальша робота над текстом, його використання для розвитку навичок усного та письмового мовлення [3, с. 76].

Висновки та перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Аналіз науково-педагогічної та методичної літератури дає підстави стверджувати, що аудіювання становить основу спілкування, із нього починається оволодіння усною комунікацією.

Розглянуто відмінності між характеристиками розмовної мови порівняно з письмовою та аспектів, що впливають на процес аудіювання. Проаналізовано особливості формування навичок аудіювання, а також чинники, що впливають на аудіювання, що дає змогу вчителям вибирати або створювати тексти для аудіювання та вправи, які відповідають потребам студентів.

Виявлено труднощі під час етапу прослуховування тексту та післятекстового етапу: швидкість мовлення, відволікання, невідповідність між словом, яке вони чувають, і словом, яке вони читають, нові слова, нездатність вловити певну інформацію у матеріалах для аудіювання, фонову інформацію.

Наведено конкретні приклади вправ, практичних стратегій та техніки аудіювання, які демон-

струють ефективність для технічної аудиторії. Так, використання вправ на розвиток мовленнєвого слуху, тренування пам'яті, вправ на тренування ймовірного прогнозування сприяють розвитку не лише навичок аудіювання, а й говоріння, критичного усвідомлення інформації та творчого підходу до її інтерпретації, сприяє розвитку логіки, умінню бачити причинно-наслідкові зв'язки.

На підставі досліджуваних літературних джерел слід зазначити, що подальше вивчення та додаткові дослідження особливостей формування навичок аудіювання у процесі викладання англійської мови для спеціальних цілей є не лише необхідними, а й мають теоретичне та педагогічне значення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бігич О.Б., Бориско Н.Ф., Борецька Г.Е. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика : навчальний посібник. Київ : Ленвіт, 2013. 590 с.
2. Гришкова О.Р. Методика навчання англійської мови за професійним спрямуванням студентів нефілологічних спеціальностей : навчальний посібник. Миколаїв : Чорноморський державний університет імені Петра Могили, 2015. 220 с.
3. Тарнопольський О.Б., Кабанова М.Р. Методика викладання іноземних мов та їх аспектів у вищій школі : навчальний посібник. Дніпро : Університет ім. Альфреда Нобеля, 2019. 256 с.
4. Холод І.В. Методика викладання англійської мови : навчально- методичний посібник. Умань : Візаві, 2018. 165 с.

REFERENCES

1. Bihych O.B., Borysko N.F., Boretska H.E. (2013) *Metodyka navchannia inozemnykh mov i kultur: teoriia i praktyka*. [Methods of teaching foreign languages and cultures: theory and practice]. Kyiv : Lenvit. [in Ukrainian].
2. Hryshkova O.R. (2015) *Metodyka navchannia anhliiskoi movy za profesiinym spriamuvanniam studentiv nefilologichnykh spetsialnostei*. [Methods of teaching English for specific purposes in non-philological specialties]. Mykolaiv : Chornomorskyi derzhavnyi universytet imeni Petra Mohyly. [in Ukrainian].
3. Tarnopoljskij O.B., Kabanova M.R. (2019) *Metodyka vykladannja inozemnykh mov ta jikh aspektiv u vyshnij shkoli* [Methods of teaching foreign languages and their aspects in higher education]. Dnipro : Universytet im. Aljfreda Nobelja. [in Ukrainian].
4. Kholod I.V. (2018) *Metodyka vykladannia anhliiskoi movy* [Methods of teaching English]. Umanj : Vizavi. [in Ukrainian].